

KOMENTÁŘ

1. Základní údaje o volbách a volební orgány

Na základě rozhodnutí prezidenta republiky č. 169/2020 Sb. ze dne 9. dubna 2020 se ve dnech 2. a 3. října 2020 konaly na území České republiky řádné volby do zastupitelstev krajů. Provedení voleb se řídilo zákonem č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „volební zákon“). Některá ustanovení volebního zákona upravovala vyhláška Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb., o provedení některých ustanovení zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Volby se nekonaly v kraji hl. m. Praha, neboť funkci zastupitelstva kraje zde plní zastupitelstvo hlavního města Prahy, volené podle zákona o volbách do zastupitelstev obcí.

Tyto volby byly doprovázeny zvýšenými hygienicko-epidemickými opatřeními v souvislosti s onemocněním covid-19. Ve Sbírce zákonů byl publikován 24. srpna 2020 zákon č. 350/2020 Sb., o zvláštních způsobech hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů a do Senátu v roce 2020, který upravoval speciální možnosti pro hlasování osobám, kterým nařídila karanténu nebo izolaci z důvodu onemocnění covid-19 krajská hygienická stanice nebo praktický lékař. Zákon také umožnil hlasování voličům umístěným v zařízeních, která byla z rozhodnutí krajské hygienické stanice uzavřena.

Volby do zastupitelstev krajů se konaly na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním, podle zásady poměrného zastoupení. Byly řízeny Státní volební komisí jako stálým volebním orgánem, ustaveným podle zákona o volbách do zastupitelstev krajů. Působnost této komise byla dále upravena vyhláškou Ministerstva vnitra č. 152/2000 Sb. Veškeré činnosti v technicko-organizační přípravě voleb a v zabezpečení zpracování jejich výsledků byly definovány jako výkon státní správy a volebním zákonem určeny do působnosti jím vyjmenovaných orgánů státní správy a orgánů samosprávy.

Ve volebních okrscích (dále také „okrscích“) zabezpečovaly průběh voleb a zjištění výsledků hlasování okrskové volební komise (dále také „komise“), které byly společné i pro volby do Senátu. Hlavními úkoly těchto komisí bylo zejména zajistit průběh hlasování, bezprostředně po uzavření volebních místností sečíst hlasy, vyhotovit zápis o průběhu a výsledku hlasování (dále jen „Zápis“) a předat ho do dalšího zpracování na územně příslušném pracovišti Českého statistického úřadu (dále také „ČSÚ“). V těchto volbách bylo evidováno **13 656** volebních okrsků. Volby probíhaly pouze na území České republiky. V celkovém počtu volebních okrsků byly započteny také speciální okrsky (tzv. covid okrsky) využitě pro prezentaci výsledků ze zvláštních způsobů hlasování zjištěných sčítacími komisemi, které byly zřízeny příslušnými krajskými úřady.

2. Voliči

Právo volit měl státní občan České republiky, který alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let, byl přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náleží do územního obvodu kraje, kde se volí zastupitelstvo, a nenastala u něho volebním zákonem stanovená překážka ve výkonu volebního práva. Na překážky ve výkonu volebního práva upozorňoval § 4 odst. 2 volebního zákona, který mezi tyto překážky řadil volebním zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody nebo z důvodu ochrany zdraví lidu, v těchto volbách s výjimkou osob omezených na osobní

svobodě z důvodu ochrany veřejného zdraví před onemocněním covid-19, kterým bylo umožněno účastnit se voleb na základě zákona č. 350/2020 Sb., o zvláštních způsobech hlasování ve volbách do zastupitelstev krajů a do Senátu v roce 2020 (viz kap. č. 1 a 4). Další překážkou ve výkonu volebního práva bylo omezení svéprávnosti k výkonu volebního práva a výkon služby vojáka z povolání v zahraničí nebo výkon služby vojáka v záloze v zahraničí. Voliči byli zapsáni ve stálých seznamech voličů, vedených podle zvláštního předpisu – § 10 a 11 zákona č. 152/1994 Sb. Voliči volící na základě zákona č. 350/2020 Sb. byli uvedeni v evidencích oprávněných voličů vedených dle tohoto zákona.

Volič mohl své právo volit uplatnit také na základě voličského průkazu. Voličský průkaz se vydával pouze voličům zapsaným ve stálém seznamu v územním obvodu kraje, kde byly vyhlášeny volby. Tento voličský průkaz opravňoval k zápisu do výpisu ze stálého seznamu voličů ve dnech voleb ve volebním okrsku spadajícím do územního obvodu kraje, kde byly volby vyhlášeny a v jehož obvodu byl volič přihlášen k trvalému pobytu. Odevzdávání hlasovacích lístků, jejich posuzování a sčítání hlasů probíhalo ve stálých volebních okrscích, vytvořených podle zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, ve znění pozdějších předpisů.

3. Kandidátní listiny a počet mandátů

Kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev krajů mohly podávat jednotlivé politické strany a politická hnutí s registrací u Ministerstva vnitra nebo jejich koalice (dále jen „strany“). Kandidátní listinu nemohly podávat strany, jejichž činnost byla pozastavena. Každá politická strana, politické hnutí a koalice mohly podat pro volby do téhož zastupitelstva kraje pouze jednu kandidátní listinu. Pokud podaly politická strana nebo politické hnutí samostatně kandidátní listinu, nemohly již být součástí koalice, každá politická strana a politické hnutí mohlo být členem pouze jedné koalice.

Kandidátní listiny se předkládaly nejpozději 66 dnů přede dnem voleb krajskému úřadu. U každého kandidáta bylo uvedeno jeho pořadí, jméno a příjmení, věk ke druhému dni voleb, povolání, obec trvalého pobytu, název politické strany nebo politického hnutí, jehož je členem (tj. politická příslušnost), nebo údaj, že kandidát není členem žádné politické strany nebo politického hnutí (tj. bez politické příslušnosti, v tabulkách zkratka „BEZPP“), v případě koalic také název politické strany nebo politického hnutí, které kandidáta navrhlo (tj. navrhuující strana). Údaje na podaných kandidátních listinách byly krajským úřadem přezkoumány z hlediska náležitostí daných volebním zákonem a bezvadné listiny byly ve lhůtě do 48 dnů přede dnem voleb zaregistrovány. Pokud byly na kandidátní listině shledány závady a nebylo dosaženo jejich nápravy, byla kandidátní listina odmítnuta a dotyčná strana se mohla změny takového rozhodnutí dožadovat u příslušného krajského soudu. Registrace kandidátní listiny byla podmínkou pro vytištění hlasovacích lístků.

Na kandidátní listině byli jednotliví kandidáti uvedeni v pořadí určeném stranou. V tomto pořadí byly také kandidátům přidělovány stranou získané mandáty. Pořadí pro přidělení mandátu mohli ovlivnit voliči využitím přednostního hlasování, tj. označením až čtyř kandidátů na hlasovacím lístku volebním zákonem předepsaným způsobem. Na kandidátní listinu mohla strana zapsat nejvýše o pět kandidátů více, než kolik činil počet členů volených do příslušného zastupitelstva kraje. Kandidát se mohl do zahájení voleb vzdát kandidatury, do stejného okamžiku mohl být také odvolán zmocněncem strany, která kandidátní listinu podala. Pokud bylo takové prohlášení učiněno až po registraci listiny, při zjišťování výsledků se k přednostním hlasům pro tyto kandidáty nepřihlíželo a v případě, že prohlášení o vzdání se kandidatury nebo jejím odvolání bylo učiněno do 48 hodin před zahájením voleb, byl krajský úřad povinen zajistit zveřejnění prohlášení ve všech volebních místnostech na území kraje.

Počet kandidujících stran se v rámci jednotlivých krajů pohyboval od 12 (v Královéhradeckém kraji) do 20 (v Jihočeském a Moravskoslezském kraji). Z celkového počtu 85 kandidujících stran jich pět kandidovalo ve všech krajích a 62 pouze v jednom ze 13 krajů, ve kterých se volilo zastupitelstvo. Přehled kandidujících stran je obsahem tab. 51.

Počet členů zastupitelstva kraje určuje zákon 129/2000 Sb., o krajích. Rozhodující pro stanovení tohoto počtu je počet obyvatel kraje k 1. lednu roku, v němž se konají volby tak, že při počtu obyvatel kraje do 600 tisíc to je 45, mezi 600 tisíci a 900 tisíci obyvatel 55 a nad tuto hranici 65 volených členů zastupitelstva.

Přehled o počtu obyvatel kraje a počtu volených zastupitelů podává následující tabulka:

Kraj	Počet obyvatel k 1. 1. 2020	Počet volených zastupitelů	Kraj	Počet obyvatel k 1. 1. 2020	Počet volených zastupitelů
Středočeský	1 385 141	65	Pardubický	522 662	45
Jihočeský	644 083	55	Vysočina	509 813	45
Plzeňský	589 899	45	Jihomoravský	1 191 989	65
Karlovarský	294 664	45	Olomoucký	632 015	55
Ústecký	820 965	55	Zlínský	582 555	45
Liberecký	443 690	45	Moravskoslezský	1 200 539	65
Královéhradecký	551 647	45	Celkem mandátů	x	675

4. Hlasování a zjištění výsledků hlasování okrskovou volební komisí

Každý volič hlasoval osobně, zastoupení nebylo přípustné. Voličům, kteří se nemohli dostavit do volební místnosti ze závažných, zejména zdravotních důvodů, bylo na jejich žádost umožněno odevzdat hlas do přenosné volební schránky (netýkalo se účasti ve volbách podle zákona č. 350/2020 Sb., pro tuto byly stanoveny zvláštní možnosti hlasování uvedené níže). Hlasovací lístky byly na základě seznamu voličů doručovány všem voličům nejpozději 3 dny před volbami, případně je volič obdržel od okrskové volební komise přímo ve volební místnosti.

Účast ve volbách byla okrskovou volební komisí zaznamenána do výpisu ze stálého seznamu voličů. Uplatnění zásady, že jeden volič má jeden hlas, bylo zajištěno tím, že voliči byla okrskovou volební komisí vydána pouze jedna úřední obálka pro volby do zastupitelstev krajů, do které posléze volič vložil hlasovací lístek vybrané strany. Na hlasovacím lístku vkládaném do úřední obálky mohl volič vyznačit, kterým z kandidátů na něm uvedených dává přednost. To provedl tak, že zakroužkoval pořadové číslo předtištěné u jména kandidáta a mohl tak učinit maximálně u čtyř kandidátů.

Bezprostředně po ukončení hlasování zahájily okrskové volební komise posuzování platnosti hlasovacích lístků a sčítání hlasů, přičemž byly zjišťovány tyto údaje:

- počet osob zapsaných do výpisu ze stálého seznamu voličů (včetně těch, kteří volili na voličský průkaz),
- počet voličů, kterým byly vydány úřední obálky,
- počet odevzdaných úředních obálek,
- počet platných hlasů celkem,

- počet platných hlasů odevzdaných pro každou stranu (kandidátní listinu) jednotlivě,
- počet platných přednostních hlasů pro každého kandidáta jednotlivě.

Na základě těchto údajů byl okrskovou volební komisí vyhotoven Zápis, který byl určenými členy komise osobně předán územně příslušnému pracovišti Českého statistického úřadu. Jestliže se v předávaném Zápisu vyskytly chyby, musely být tyto chyby odstraněny. Některé chyby mohly být odstraněny na místě, a to tehdy, pokud šlo o chyby, k jejichž opravě byl zmocněn předseda komise nebo člen komise, který Zápis předával. Jestliže šlo o chyby, jejichž oprava byla možná pouze s využitím materiálů uložených ve volební místnosti, byl Zápis odmítnut a dále byla stanovena lhůta k odstranění chyb a předání nového či opraveného Zápisu.

Pro voliče, kteří se zúčastnili voleb na základě zákona č. 350/2020 Sb., a kteří v důsledku karantény nebo izolace nemohli volit ve volebních místnostech, byly připraveny tři druhy zvláštních způsobů hlasování:

1. **Hlasování z motorového vozidla u volebního stanoviště (tzv. drive-in hlasování)** - tato volební stanoviště byla zřízena pro každý okres a byla uzpůsobena pro průjezd motorového vozidla. Jejich vybavení zajistila armáda. Takto mohl volič hlasovat ve středu ve volebním týdnu od 7.00 do 15.00 hodin.
2. **Hlasování v pobytovém zařízení sociálních služeb, které bylo uzavřeno** - krajská hygienická stanice nahlásila uzavřená zařízení na svém území krajskému úřadu, ten do nich vyslal speciální komisi pro hlasování. Takto hlasovat bylo možné od čtvrtka volebního týdne od 7.00 hodin do pátku volebního týdne do 18.00 hodin.
3. **Hlasování do zvláštní přenosné volební schránky** - jestliže občan v nařízené karanténě nebo izolaci nemohl využít drive-in hlasování, mohl do čtvrtka volebního týdne do 20.00 hodin požádat krajský úřad o příjezd speciální komise pro hlasování. Členové komise přijeli se zvláštní přenosnou volební schránkou za občanem domů. Toto hlasování probíhalo od pátku volebního týdne od 7.00 hodin do soboty volebního týdne do 14.00 hodin (s možností prodloužení až o 3 hodiny).

Zvláštní způsoby hlasování zajistily **speciální komise** pro hlasování složené ze tří vojáků a zapisovatele jmenovaného krajským úřadem. Sčítání těchto hlasů provedly **sčítací komise** zřízené u krajských úřadů. Stejně jako okrsková volební komise vytvářely v těchto volbách i sčítací komise zřízené u krajských úřadů podle zákona č. 350/2020 Sb. Zápis o průběhu a výsledku hlasování. Tyto komise však povinně využívaly počítač a programové vybavení ČSÚ. Takto vyhotovený Zápis obsahoval souhrnné výsledky (počet voličů, počet vydaných úředních obálek, počet odevzdaných úředních obálek, počet platných hlasů celkem a počty přednostních hlasů pro jednotlivé kandidáty) ze všech zvláštních způsobů hlasování na území daného kraje. Byly zde tedy zahrnuty výsledky hlasování u volebního stanoviště (tzv. drive-in), výsledky hlasování při pobytovém zařízení a výsledky hlasování do zvláštní přenosné volební schránky. Následně byl Zápis předán na příslušné přebírací místo, kde pověřený zaměstnanec zkontroloval výskyt případných chyb a nedostatků.

5. Průběh zpracování výsledků hlasování a výsledky voleb

Systém zpracování výsledků voleb je postaven na skutečnosti, že rozhodujícím momentem je schválení Zápisu příslušnou okrskovou volební komisí. Volební legislativa již žádnému volebnímu orgánu neukládá Zápisy okrskových volebních komisí přezkoumávat.

Bezchybně převzaté výsledky z volebních okrsků (včetně těch ze zvláštních způsobů hlasování) byly průběžně předávány k ukládání a postupné sumarizaci v centrální databázi v ústředí ČSÚ. Po převzetí výsledků za všechny okrsky daného kraje byl zjištěn celkový počet platných hlasů v kraji a počty hlasů pro jednotlivé strany. Pokud strana získala alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů v kraji, postoupila do skrutinia, ve kterém byl rozdělován předem stanovený počet mandátů. K hlasům odevzdaným pro strany, které tuto hranici nepřekročily, se nadále nepřihlíželo. Následně bylo přistoupeno k výpočtu rozdělení mandátů stranám v zastupitelstvu pomocí modifikované d'Hontovy metody (prvním dělitelem je číslo 1,42 a dále celá čísla počínaje číslem 2). Stranou získané mandáty byly jednotlivým kandidátům přiděleny v pořadí, v jakém byli uvedeni na hlasovacím lístku. Pokud však kandidát obdržel tolik přednostních hlasů, že to činilo alespoň 5 % z celkového počtu platných hlasů pro stranu v daném kraji, byl mu mandát přidělen přednostně. V případě, že takových kandidátů bylo více, rozhodoval o pořadí nejvyšší počet získaných přednostních hlasů. Pokud se shodoval i počet získaných přednostních hlasů, rozhodovalo původní pořadí kandidáta na hlasovacím lístku. Kandidáti, kteří mandát nezískali, se stali náhradníky. Po rozdělení mandátů stranám, kandidátům a určení pořadí náhradníků byl vyhotoven zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje.

Z celkového počtu 85 kandidujících stran se o 675 mandátů podělilo 37 stran, z nich však pouze 1 měla zastoupení ve všech zastupitelstvech krajů (ANO 2011). Samostatně kandidující Česká pirátská strana byla zastoupena ve 12 krajích (kromě Olomouckého, kde získala mandáty v koalici s hnutím STAN). Nejnižší počet stran v zastupitelstvu byl 5, a to ve třech krajích (Středočeském, Libereckém a Olomouckém), nejvyšší 8 shodně ve čtyřech krajích (Karlovarském, Ústeckém, Jihomoravském a Zlínském). Z kandidujících stran uspělo 29 pouze v jednom kraji, přičemž všechny tyto strany také kandidovaly právě v tom určitém kraji. Z pěti stran, které kandidovaly ve všech krajích, nezískaly ani jeden mandát 2 strany (strana č. 5 DSZ – ZA PRÁVA ZVÍŘAT a č. 82 Rozumní).

V souhrnu za všechna zastupitelstva získalo nejvíce mandátů hnutí ANO 2011 – celkem 178 mandátů, což byla více než čtvrtina (26,4 %) ze všech rozdělovaných mandátů napříč krají. Druhá Česká pirátská strana získala 91 (13,5 %) mandátů.

Jedním z faktorů úspěšného a plynulého zpracování výsledků voleb je vysoký podíl komisí využívajících ke zpracování Zápisů programové vybavení ČSÚ, které usnadňuje práci a včas upozorňuje na případné chyby. Konečný čas je limitován časem potřebným na zpracování výsledků hlasování v souběžně konaných a stejným technickým systémem zpracovávaných voleb; komise odevzdávají Záписy za všechny druhy voleb na přebíracích místech ČSÚ najednou. Tentokrát volby do zastupitelstev krajů probíhaly souběžně s volbami do Senátu Parlamentu České republiky.

Výsledky voleb do zastupitelstev krajů byly zpracovány v sobotu 3. října 2020 ve 22.40 hod. Výsledky z prvního okrsku byly známy již ve 14.30 hod. a 99 % okrsků bylo zpracováno cca v 18.30 hod., tj. po 4,5 hod. od uzavření volebních místností. Zpracování okrsků se zrychluje stále vyšším využitím okrskového programového vybavení jednotlivými komisemi. Z celkového počtu 13 656 okrskových volebních komisí využilo toto programové vybavení 12 801 okrskových volebních komisí, což bylo 93,74 % z celkového počtu.

Celkové výsledky voleb do zastupitelstev krajů zveřejnila Státní volební komise Sdělením ve Sbírce zákonů č. 395/2020 Sb. ze dne 5. října 2020. Úplné soubory výsledků voleb v členění podle volebních okrsků jsou i nadále uchovávány v Českém statistickém úřadu a zveřejněny na www.volby.cz.

Dle § 53 odst. 1 volebního zákona - podáním návrhu na neplatnost hlasování, neplatnost voleb nebo na neplatnost volby kandidáta se může domáhat ochrany u soudu každý občan zapsaný do stálého seznamu voličů ve volebním okrsku, kde byl člen zastupitelstva volen, a každá politická strana, politické hnutí, koalice, jejíž kandidátní listina byla pro volby do tohoto zastupitelstva zaregistrována. Návrh je třeba podat nejpozději 10 dnů po vyhlášení výsledků voleb do zastupitelstev krajů Státní volební komisí příslušnému krajskému soudu.

6. Působnost ČSÚ ve volbách

Český statistický úřad se podílel na zajištění přípravy a průběhu voleb. Jeho hlavními úkoly, jako jednoho z volebním zákonem jmenovaných volebních orgánů, bylo stanovení závazného systému zjišťování a zpracování výsledků voleb a zabezpečení vyhotovení příslušného programového vybavení pro účely zpracování a poskytování výsledků voleb. Zpracování a prezentaci výsledků voleb zajišťoval Český statistický úřad zcela samostatně a nezávisle na jiných volebních orgánech. Postavení a úkoly Českého statistického úřadu ve volbách byly rámcově vymezeny také zákonem č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.

Způsob zpracování, postup pracovníků Českého statistického úřadu v jednotlivých fázích zpracování, popis technických zařízení a funkcí programového vybavení byl dán technickým projektem a příslušnou dokumentací pro obsluhu programového vybavení. Součástí těchto dokumentů byl i popis bezpečnostních opatření ke snížení chybovosti při zjišťování výsledků hlasování okrskovými volebními komisemi a podrobný popis systému prezentace výsledků voleb pro kandidující strany, ostatní volební orgány, média a širokou veřejnost.

Mimořádná pozornost byla při tom věnována práci okrskových volebních komisí. Postup těchto komisí při zjišťování výsledků hlasování upravují Pokyny, vydané Českým statistickým úřadem jako součást závazného systému zjišťování a zpracování výsledků voleb (vzhledem k mimořádné situaci byly vytvořeny i Pokyny pro sčítací komise zajišťující zjišťování výsledků ze zvláštních způsobů hlasování). Pro komise byla organizována školení s doprovodným promítnutím instruktážního videopořadu, slovním popisem jednotlivých úkonů, včetně obsluhy programového vybavení. Na lektorském zabezpečení těchto akcí se převažující měrou podíleli proškolení zaměstnanci regionálních pracovišť Českého statistického úřadu.

Mimořádným úkolem Českého statistického úřadu je výběr a příprava zaměstnanců, kteří podle volební legislativy musí být pro výkon vybraných činností vybavení písemným pověřením. Jde zejména o zajištění přebíracích pracovišť Českého statistického úřadu vytvářených u pověřených obecních úřadů a v Plzni, Brně a Ostravě u úřadů městské části nebo městského obvodu. Pro volby v roce 2020 bylo takových pracovišť vytvořeno celkem 469 (z toho 267 pracovišť přebíralo pouze výsledky za volby do zastupitelstev krajů, 182 pracovišť přejímalo výsledky hlasování jak pro volby do Senátu, tak pro volby do zastupitelstev krajů a 20 pracovišť v Praze zpracovávalo pouze volby do Senátu). Celkem bylo pro tyto volby, konané společně s volbami do Senátu Parlamentu České republiky, připraveno cca 750 pověřených zaměstnanců (pracovníci s pověřením ve smyslu volebního zákona jsou vedoucími přebíracích míst ČSÚ). Další osoby jsou najímány krátkodobě pro výkon dílčích činností na přebíracích pracovištích Českého statistického úřadu, např. pro kontrolu údajů přebíraných od okrskových volebních

komisí nebo jejich pořizování; jedná se zejména o zaměstnance obecních úřadů, bývalé zaměstnance ČSÚ a studenty.

Vzhledem k tomu, že stejným technickým systémem byly zpracovávány i výsledky voleb do Senátu, nelze určit, kolik kterých kapacit bylo použito na volby do Senátu a kolik na volby do krajských zastupitelstev. Celkem bylo na zpracování výsledků obou druhů voleb využito: cca 1,6 tisíce počítačů a přes 2,5 tisíce pracovníků.

Celý projekt zpracování byl kompletně ověřován před volbami v rámci celoplošných zkoušek zpracování na simulovaném příkladu a formou zátěžových testů. Dvě celoplošné zkoušky se konaly přímo na speciálně zřízených pracovištích u pověřených obecních úřadů.